

ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ-ΙΚΕΤΙΔΕΣ

ΚΡΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Τώρα που τελειώνουν οι Δελφικές Έορτές, έφυγαν καλεσμένοι και άκάλεστοι ξένοι, και μένουμε μεταξύ μας, επιβάλλεται, νομίζω, να συγκεντρώσουμε τις έντυπώσεις μας, να τις σταθμίσουμε να τις αναλύσουμε και να παρουσιάσουμε ένα είδος άπολογισμού που να μας δείχνει καθαρά και ξάστερα, κατά πόσον δικαιώθηκε ή προσπάθεια για την αναδίωσι της αρχαίας τραγωδίας.

Λοιπόν ένα από τα δύο :

Ή θα πούμε την πᾶσαν ἀλήθεια χωρίς φόβο, πάθος, επιφυλάξεις και μασσημένα λόγια για τόν τάδε ἢ τὸ δείνα σκοπό, ἢ με ἀφετηρία κάποια ἀδικαιολόγητη ἐγωιστική σκοπιμότητα θά παινέσωμε τὸ σπῆτι μας, καί, διαστρεβλώνοντας τὴν πραγματικότητα, θά δείξωμε ἐπιείκεια πού κατὰ τὴ γνώμη μου δὲν ἐνδιαφέρει καθόλου ἀπὸ ἐνοχὴ ἀνοχῆ.

Στὴν πρώτη περίπτωση προσφέρωμεν θέλω νὰ πιστεύω, πολύτιμη ὑπηρεσία, γιατί θά δείξωμε τί πρέπει νὰ προσεχτῆ καί νὰ διορθωθῆ, σχετικά με τὴν ἀναδίωσι τῆς ἀρχαίας τραγωδίας.

Στὴ δεύτερη δουλεύωμε σὲ μιὰ μοιρολατρεία καί αὐταρέσκεια, πού πολὺ σύντομα θά μᾶς ἀναγκάσουν νὰ ἰδοῦμε ὅτι ἡ ττέγη τοῦ σπιτιοῦ μας, πού φιλοδοξοῦμε νὰ πάρη παγκόσμια ἔκτασι, θά φανῆ φτωχὸ καλύδι, καί θά φταίμε, ἐμεῖς οἱ ἴδιοι, ἀν δὲν θελήσωμε νὰ τὸ καταλάβωμε πρὶν μᾶς τὸ κοπανίσουν οἱ ξένοι ἀπερίορστα, καί ὄχι με λεπτότητα ὅπως μᾶς τὰ εἶπαν οἱ κ. κ. Λενορμάν καί Ντόρς.

* *

Εὐνόητο ὅτι ἐπιδοκιμάζω ἀπόλυτα τὴν πρώτην περίπτωσι, καί με τὴν ἀκλόνητη πεποίθησι ὅτι προσφέρω ὑπηρεσία ὑπολογίσιμη, θά προσπαθῆσω νὰ ἐκθέσω στὴν ὑπεβλητικότητα τοῦ ἀψύχου περιπτώσεις τῶν δύο τραγωδιῶν τοῦ Αἰσχύλου, με ἀν-

φυσικὴ ἀπορία :

— Ἀπὸ πότε οἱ ἀρχιτέκτονες ἀπέκτησαν ἀποκλειστικὴν σκηνοθετικὴν εἰδικότητα :

Γιατί, κι' ἂν ἀκόμα γιὰ μιὰ στιγμὴ δεχτῶ ὅτι ἓνας ἀρχιτέκτων μπορεῖ νὰ παρουσιάσῃ σκηνικὸ διάκοσμο σύμφωνα πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις ἑνὸς δραματικοῦ ἔργου, ὅμως δὲν εἶνε δυνατό νὰ κατέχη ὅλες ἐκεῖνες τὶς ἀπειρεὶς λεπτομέρειες, πού εἶνε συνυφασμένες με τὴ διδασκαλία, με τὴ γενικὴ καί μερικὴ κίνησι τῶν προσώπων, πράγματα πού συνδέονται ἄμεσα με τὸ σκηνικὸ διάκοσμο καί ἀνάγονται στὴν ἀρμοδιότητα, στὴν εἰδικότητα ἐμπείρου σκηνοθέτου.

Ἐπεβάλλετο λοιπὸν νὰ συνεργασθῆ ὁ ἀρχιτέκτων με τὸ σκηνοθέτη, γιὰ: τότε καί μόνον τότε, θ' ἀντικρύζωμε σκηνικὸ διάκοσμο, ὄχι μονάχα σύμφωνα πρὸς τὶς ἀπαιτήσεις τοῦ δράματος, ἀλλὰ καί ἐπιδοθητικὸ στὴ γενικὴ καί μερικὴ ἐμφυχωτικὴ ἐρμηνεία τῶν ὑποκριτῶν. Ἄτυχῶς ἐφέτος ἐκρίθη ἀρκετὴ ἡ γνώμη τοῦ ἀρχιτέκτωνος.

Ἔτσι ἀ.τι δράχου, ἀπρχιτετήτου ὅπως εἶπα πρὶν, γιὰ τὴν καθήλωσι, γιὰ τὸ σταύρωμα τοῦ Προμηθέα, εἶδμε μιὰ θεράντα με σκάλες δεξιὰ καί ἀριστερά, μιὰ θεράντα σιμεντοχτισιένη χωρὶς κινένα ἀνοιγμα γιὰ ν' ἀκούωνται τὰ κρυμμένα ὄργανα καί ἡ φωνὴ τῆς Χορῶδης, μιὰ θεράντα πού τροποποιήθηκε ἔπειτα ἀπὸ τὴ διαμαρτυρία τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Χορῶδης Ἀθηνῶν κ. Φιλ. Οἰκονομίδη καί τὴν ἀποτελεσματικὴν ἐπέμβωσι τοῦ μηχανικοῦ τῆς σκηνῆς κ. Τηλ. Τσαλπατούρου.

* *

Ἐπάνω τ' αὐτῆ τῆ θεράντα τετήθηκε ὀρθὴ μιὰ ἐπιτύμβια πλάκκ τόσο στενή, ὅστε χρειάστηκε νὰ κερρωθῆ ὁ Προμηθεὺς εἰς στάσιν στρατιωτικῆς προσηχῆς.

ικειμενικό σκοπό να προκύψει ένα συμπέρασμα, το όποιον όφείλουν να λάβουν όπ' όψι τους για τήν μελλοντική διδασκαλία άρχαίων τραγωδιών στους Δελφούς ή όπου άλλου, ότοι δέν έμπιστεύονται τη δημιουργία εύνοϊκής άτμοσφαιρας, πραγματικής έπιτυχίας, μόνο τήν ύποβλητικότητα του άψυχου περιβάλλοντος.

Προμηθεύς Δεσμώτης

Άρχίζω από τό σκηνικό διάκοσμο.

Στις Δελφικές έορτές του 1927, στη θέσι της άρχαίας σκηνης του θεάτρου, στήθηκε ένας βράχος άρκετά ψηλός και άπόκρημος, στην κορυφή του όποιου και θηλώθηκεν ο Προμηθεύς.

Βέβαια μπορούσε εκείνος ο βράχος να ήταν καλύτερος, και οι θέσεις του με τις σπηλιές όχι μόνο να πιάνουν όπως έγινε τότε, αλλά να σκεπάζουν τά δύο άκρα του κοίλου του θεάτρου με τον άπαραίτητο φυσικά χώρο για τις δύο παρόδους.

Άλλά ήταν επί τέλους ένας βράχος, όπως αναφέρει ο Αίσχύλος, άπόκρημος, και στην ψυχή των θεατών δυνάμωνε τό οικτο πρός τον κερρωμένο σ' εκείνη τήν άπότομη κορυφή εύεργέτη της ανθρωπότητος Τιτάνα.

Στις φετεινές έορτές παρουσιάστηκε τό πρόβλημα της διδασκαλίας μέσθ σε δύο μέρες του Προμηθεά και των Ίκετίδων. Έπρεπε λοιπόν να έπινοηθή ένας σκηνικός διάκοσμος, που με τήν εύκολη μετατροπή του να έπιτρέψει τήν παράστασι των δύο τραγωδιών από τή μιá ήμέρα στην άλλη.

Θυρω πώς είνε περιττό να λεχθή ότι αυτό τό συνδιασμό του σκηνικού διακόσμου άρμόδιος να έπινοήση ήτον ο Σκηνοθέτης.

Δέν είμαι εις θέσιν να δώσω τήν πληθύνουσα σύμφωνα με τήν όποία έκρίθη περιττή ή πρόσκλησις άρμοδίου Σκηνοθέτη τόσο για τό διάκοσμο όσο και για τή διδασκαλία των ύποκριτών.

Τό γεγονός είνε ότι, όπως αναφέρει τό πρόγραμμα, ή σκηνοθεσία άνετέθη στον άρχιτέκτονα κ. Κοντολέοντα.

* *

Για τουτό, πριν άκόμη άντικρύσω τά πράγματα επί τόπου, μου γεννήθηκε ή

και να προκληφθή παρὰ τήν ενάντια μαρτυρία του κειμένου, τό αλυτσοδέσμι των σφυρών του Τιτάνος, όπως θά εκθέσω άργότερα με κάθε δυνατή λεπτομέρεια.

Ναι, ξέρω τήν άπάντησι. Προτιμήθηκε ο στυλιζέ διάκοσμος, για να συνδυασθή με ό,τι άπικτούσε μ' ελάχιστες μεταβολές ή παράστασις της άλλης τραγωδίας.

Χωρίς να θέλω να πετάξω στο κλάθι τήν στυλιζασιόν κλπ. σκηνοθετικές κιννοτομίες, ός μου έπιτραπή να παρατηρήσω ότι όλα αυτά, ενώ μπορούν άξιόλογα να χρησιμοποιηθούν για τήν ενίσχυσι της έντυπώσεως στα σύγχρονα έργα, που πολλές φορές, ίσως τις περισσότερες δανείζονται ζωή από τό σκηνικό διάκοσμο, ζωή δέβεια παραδική, όμως δέν έχουν καμμιά θέσι, προκειμένου να έμψυχώσωμε τήν άρχαία τραγωδία, όπου ο ποιητής καθαρά και ξάστερα δροντοφώνει τό περιβάλλον.

Όσο για τό ζήτημα του συνδυασμού των δύο σκηνικών διακόσμων, λόγω της παραστάσεως των δύο τραγωδιών από τη μιá μέρα στην άλλη, και αυτό θά ήταν δυνατό να λυθή ίκανοποιητικά, χωρίς τήν άπόλυτη επικράτησι του ενός σκηνικού διακόσμου εις βάρος του άλλου, όπως άτυχώς έγινε, άφού ο διάκοσμος των Ίκετίδων χρησιμοποιήθηκε και για τόν Προμηθεά με τήν προσθήκη, όπως είπα, επάνω στη βεράντα μιáς όρθιας επιτύμβιας πλάκας.

Έκτός αν, γιατί άκουσα και αυτό τό Φαιδρό έπιχείρημα, ο φετεινός σκηνικός διάκοσμος άπετείνεται πρός θεατάς προικισμένους με γόνιμη φαντασία, και μάλιστα τόσο δημιουργική, ώστε να κατορθώνη να συμπληρώνη τη στυλιζασιόν και ν' άδιαφορή για τό περιβάλλον...

Φαιδρό έπίσης και άνάξιο συζητήσεως είνε και τό έπιχείρημα ότι ένας τεχνιτός βράχος, όσο κι' αν είνε καλά έργασμένος, θά φαίνεται φτωχός μπροστά στο περιβάλλον όπου κυραρχούν ή Φαιδρικάδες! !...

Άρκετά για τό σκηνικό διάκοσμο.

Καιρός να μιλήσω για τους ύποκριτάς.

(Η συνέχεια στο έπόμενο)

ΠΑΝΟΣ ΚΑΛΟΓΡΙΚΟΣ

ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ-ΙΚΕΤΙΔΕΣ

ΚΡΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

(Συνέχεια εκ του προηγούμενου)

— **Ἡ ἐκτέλεσις.**

Πρέπει ἀμέσως νὰ δηλώσω ἀπεριφράστως ὅτι ἡ ἐπανάληψις τοῦ Προμηθέα, συγκρινομένη πρὸς τὴν τοῦ 1927, ὑπέστη σημαντικώτατα, μολονότι, ἐκτὸς τοῦ ὑποδυθέντος τὸ κράτος, τὰ λοιπὰ πρόσωπα ἦταν καὶ ἐφέτος τὰ ἴδια καὶ ὑπεκρίθησαν τοὺς ἴδιους ρόλους.

Ἡ ἔκτασις ἐνός κριτικοῦ σημειώματος δὲν ἐπιτρέπει τὴν ἐκθεσι λεπτομερειῶν σπουδαίων καὶ σχετικῶν συγκρίσεων. Ἔτσι εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ περιορισθῶ στὰ γενικώτερα σημεία.

Στὴν πρώτη παράστασι, τὸ Μάϊο τοῦ 1927, ὁ Προμηθεὺς ὠδηγεῖτο ἀπὸ τὸ Κράτος καὶ τὴ Βία κρατημένος ἀπὸ τὰ χέρια καὶ γαντζωμένος ἀπὸ τοὺς ὤμους. Οὔτε μπορεῖ νὰ γίνῃ διαφορετικὰ προκειμένου γιὰ Τιτᾶνα συρόμενο νὰ ὑποστῇ τὸ μαρτύριο τῆς καθηλώσεως.

Τώρα ὁ Προμηθεὺς ἐμφανίστηκε ἀντίμεσα Κράτους καὶ Βίας κρατούμενος ἀπαλὰ—ἀπαλὰ ἀπὸ τὰ δυὸ χέρια, σὰν νὰ τὸν πῆγαιναν περίπατο. Ἀφίνω κατὰ μέρος τὰ διστακτικά, τ' ἀγωνιώδη βήματα Κράτους καὶ Βίας, γιατί κινδύνευαν νὰ πέσουν λόγω τῶν ὑψηλῶν κοθόρνων, καὶ ἀσφαλῶς ἐλλείψει προηγούμενης σχετικῆς ἀσκήσεως.

Πρώτη ἀντίθεσις σκηنيκοῦ διακόσμου καὶ κειμένου. Τὸ Κράτος ἀφ' οὗ διάλεξε τὸ μέρος, ὅπου θὰ κερφωθῇ ὁ Προμηθεὺς, ἀρχίζει τὴν τραγωδίαν μὲ τὰ λόγια:

Νά μας στὰ περίορα τ' ἀλαογινὰ τοῦ κόσμου, στοὺς ἔρημους καὶ ἀπάτητους Σκυθικοὺς δρόμους

Τώρα δουλειά σου, ὦ Ἡφαιστε, ὅσα ὁ πατέρας προστάζει νὰ γνοιαστῆς, καὶ τὸν ἄνομο τοῦτο στὰ βράχια, στοὺς ψηλοὺς γκρεμοὺς νὰ πεδικλώσῃς.

Καὶ ἡ σκηνὴ παρίστανε κομψὴ βεράντα

ὑψους 2 περίπου μέτρων. Δηλ. τελεία περιφρόνησις πρὸς τὸ κείμενο, ἀχαρακτήριστη ἀδιαφορία καὶ ὁ,τι ἄλλο θέλετε.

Πρὶν προχωρήσω πρέπει νὰ παρατηρήσω ὅτι ὑπῆρξεν ἄτυχη ἡ ἰδέα νὰ παρουσιασθῇ ὁ Προμηθεὺς χωρὶς προσωπεῖο, μὲ ξανθὰ μαλλιά καὶ φρεσκοσιδερω-

μένες μποῦκλες. Παρόμοια ἐμφάνισις, ἔπρεπε νὰ τὸ νοιώσουν οἱ ὑπεύθυνοι, εἴν' ἐντελῶς ἀσυμβίβαστη πρὸς τὴν ὑπόστασιν ἐνός Τιτάνος.

Καὶ ἀρχίζει τὸ ἀλυσσοδέσιμον ὑπὸ τὴν αὐστηρὴ ἐπίβλεψιν τοῦ Κράτους.

Φυσικὴ, φυσικωτάτη εἶνε βέβαια ἡ σκέψις νὰ ἀλυσσοδεθῇ πρῶτα τὸ δεξιὸ χεῖρ τοῦ Προμηθέα, ποῦ κρατᾷ τὸ Κράτος, γιὰ νὰ μπορῇ ἔπειτα ἐλεύθερα νὰ παρακολουθῇ καὶ καὶ νὰ ἐξελέγῃ τὴν ἐργασία τοῦ Ἡφαιστοῦ. Αὐτὸ ἐγίνε στὰ 1927. Τώρα κερφώθηκε τὸ ἀριστερὸ χεῖρ, ποῦ κρατοῦσε ἡ Βία. Ἀσυγχώρητο σφάλμα.

Ἐπειτα θεωρήθηκε περιττὸ τὸ ἀλυσσοδέσιμον τῶν σκελῶν καὶ τῶν σφυρῶν, ποῦ ρητὰ ἀναφέρονται στὸ κείμενο, γιατί δὲν δὲν τὸ ἐπέτρεπεν ὁ περίφημος διάκοσμος, ἡ ὀρθία ἐπιτύμβια πλάκα, ποῦ ἦταν τόσο στενὴ, ὥστε, ὅπως εἶπο, ὁ Προμηθεὺς, αὐτὸς ὁ πρὸ-Χριστός, ἀντὶ νὰ σταυρωθῇ, ψευτοδέθηκε εὐεστάσι στρατιωτικῆς προσοχῆς, μὲ τὰ χέρια κρεμαστὰ κατὰ μῆκος τοῦ σώματος.

Καὶ γιὰ τὸ ἔνδυμα τοῦ Προμηθέα διατυπώθηκαν ἀντιρρήσεις. Τόσο τὸ χρῶμα ὅσο καὶ τὸ μικρὸ ἐπινώτιο ἔδιναν τὴν ἐντύπωσιν καλυπτίνου.

Ὡς πρὸς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ «Προμηθέως», ἔχω νὰ παρατηρήσω, ὅτι ὁ ὑποκριθεὶς τὸ Κράτος ἠθοποιὸς κ. Αὐλωνίτης χάρις στὸ παράστημα καὶ τὴ βροντώδη φωνή του καὶ τὴν ἀνάλογη ἐμφάνισιν, μᾶς ἔδωκεν ἱκανοποιητικὴν τοῦ ρόλου ἀπόδοσιν, ἀλλὰ θὰ τὸν ἤθελα ἐπιβλητικώτερον, αὐστηρότερον, σκληρότερον στὴ λεπτομερικὴν ἐξέτασιν τῆς ἐργασίας τοῦ Ἡφαιστοῦ.

Ὁ κ. Δεστούνης, ποῦ καὶ πάλι ἔπαιξε τὸν Ἡφαιστο, τὸν παρουσίασε ὑπερβολικὰ χωλὸ, σχεδὸν ἀνάπηρον, καὶ συνολικῶ

μοῦ ἔδωκε τὴν ἐντύπωσιν πὸς ἦταν στενωχωρημένος, κρατημένος ἀπὸ κάτι. Θέλω νὰ πιστεύω ὅτι εἰς αὐτὸ συνετέλεσε, βέβαια πρὸς ζημίαν του, ὁ ἀκατάλληλος σκηنيκὸς διάκοσμος.

ΠΑΝΟΣ ΚΑΛΟΓΕΡΙΚΟΣ

(Ἡ συνέχεια εἰς τὸ προσεχές)

ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ-ΙΚΕΤΙΔΕΣ

ΚΡΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Και μία λεπτομέρεια που έχει, νομίζω σημασία. Κατά την πρώτη πράστασιον του Προμηθέα—στά 1927—μετά τὸ τέλος τῆς καθηλώσεως τοῦ Τιτάνος στὴν κορυφή τοῦ βράχου, τὴν ἀπὸ τῆς σκηνῆς ἀποχώρησιν Κράτους, Βίας καὶ Ἡφαιστοῦ ἀκολούθησαν ραγδαίᾳ καὶ περτυεταμένα χειροκροτήματα, μολονότι ἡ ἀθοδὸς αὐτῶν τῶν προσώπων ἀπὸ τὴν κορυφὴ τοῦ βράχου, ἡ σχετικὴ διαδρομὴ καὶ ἡ ἀποχώρησις χρειάστηκεν ἄρκετὸ χρονικὸ διάστημα.

Μεγάλῃ σιγῇ. Ὁ ἀνάρτης Τιτάν, ἀμιλητος ὡς αὐτὴ τῆ σιγῆ, ἀφίνει δευθεὶς ἀναστεναγμούς, καὶ ἀρχίζει τὸν ὑπεροχο μονόλογο ἀποδομένο ἀσύγκριτα στὴν ἀριστοτεχνικὴ μετάφρασι τοῦ κ. Ἰ. Γρυπάρη.

«ὦ ! ἄγχι αἰθέρα, καὶ ὦ γοργὰς ὕπερω-
[τὲς αὔρες
πηγὰς τῶν ποταμῶν, τῶν θαλασσίων κυ-
[μάτων
ἀριθμητο ἀνατρίχισμα, καὶ ὄλων ὠ μάννα,
ὦ Γῆ ! Καὶ σὺ ποῦ δὲλα τὰ πάντα δέλει,
[Ἥλιε,
δοῦτε μ' ἐγὼ Θεός, ἀπ' τοὺς Θεοὺς τί πά-
[σχω».

Ἄτυχῶς τόσο ὁ μονόλογος ὅσο καὶ ὁ λοιπὸς ρόλος τοῦ Προμηθέα ξεφωνήθηκε μὲ στόμφο ἀκτανόητο, σὲ πολλὰ δὲ σημεῖα ὄχι μόνον ἦταν κριτικῶς ἀξιολογούμενα ἢ τελεία ἀσυμφωνία μεταξὺ τῆς ἐννοίας τοῦ κειμένου καὶ τῆς φωνητικῆς ἀποδόσεως, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπιδεικτικὴ βροντοφωνησις γιὰ νὰ ἐπιτευχθῆ ὑπερβολικὴ ἐντύπωσις μὲ τὴν ἠχὴ τῶν Φιδραδῶν !!!

Εἶπα οὖν θὰ ἐκθέσω τίς ἐντυπώσεις μου ὡμὰ καὶ ἀπροκάλυπτα. Ἡ ἐπιδεικτικὴ αὐτὴ τῆ περιπτώσεως φρονῶ οὖν δὲν ἐνδιαφέρει καθόλου ἀπὸ ἐγκληματικὴ συνέρπεια.

κρουστικῇ, στὴ στεγνὴ ξεφωνητικὴ ἀπαγγελίᾳ.

Ἐξάφρσι σὲ ἄρκετὰ σημεῖα παρουσίασε ἡ ὑποκριθεῖσα τὴν Ἰὼ κ. Κ... χάρις στὴ φυσικὴ συγκίνησί τῆς, ποῦ τῆς δημιουργήσε κατάστασιν ἀνταποκρινομένην ἱκανοποιητικὰ πρὸς τὴν ψυχικὴν τρικυμῖα τῆς οἰστροπληκτικῆς κόρης τοῦ Ἰνάχου. Σημειῶνω τὸ εὐχάριστον γεγονός, ἔτι ἡ Ἰὼ, ἀντιθέτως πρὸς τὰ ἄλλα πρόσωπα, ὄχι μόνον δὲν ἐζήτησε τὴ συνδρομὴ τῆς παρανοημένης ἀπαγγελίας, ἀλλὰ καὶ ἔδωκε τὴν ἐντύπωσι μῖα εὐσυνειδήτης προσπαθείας.

Ἡ Ἔρμῆς καὶ αὐτὴ τῆ φορὰ δὲν ἐστάθη εὐτυχῆς. Ὁ κ. Δεστούνης, ὅπως καὶ στὰ 1927, καὶ τὴν δὲν κατάρθωσε ν' ἀποδόσῃ οὔτε κἂν νὰ προσεγγίσῃ στίς ἀπαιτήσεις τοῦ ρόλου. Κακότεχνο προσωπεῖο, βία φραστικῇ, πτώσις τονικῇ τῶν τελικῶν συλλαβῶν καὶ λέξεων καὶ γενικῶς ἐπιφανειακὸ παίξιμο.

Ἡ χορὸς τῶν Ὠκεανίδων ποῦ τόση ἐξαιρετικὴν ἐντύπωσιν ἔκαμε πρὸ τριετίας, στὴν τωρινὴ ἐμφάνισί του εἶχε κατὰ τὸ συγκρατημένον καὶ ἀτολμο στίς κινήσεις, οἱ δὲ διάφοροι ἐλιγμοὶ του δὲν ἦταν ὅπως ἄλλοτε ἀδίστατοι.

Ὡς πρὸς τὴν ἐκτραστικὴν ἀπεψί τοῦ χοροῦ, δηλ. ὡς πρὸς τὴν ἀφωνη συμμετοχὴ του, ποῦ ἐρμηνεύεται φωνητικῶς ἀπὸ τὴν Κορυφαία, καὶ σχετίζεται μὲ τὴν δρᾶσι τῶν ἄλλων προσώπων τῆς τραγωδίας, ἔχω νὰ περτηρήσω ὅτι δὲν δόθηκε ἢ πρέπουσα προσοχή, δὲν παρουσιάσθηκε ἢ ἀπὸ τὴν ἐντέλλοι τῶν διαφόρων συναισθημάτων. Μὲ λίγα λόγια ἔλειψε ἡ ζωὴ, τὴν ὅποιαν ἀπαραιτήτως πρέπει νὰ ἔχη ὁ Χορὸς σ' ὅλη τὴ διαδρομὴ τοῦ ἔργου ὅταν ἀκίνητῃ καὶ ἐκπροσωπεῖται σὲ διάλογο ἀπὸ τὴν Κορυφαία.

Ἡ κορυφαία τοῦ χοροῦ κ. Καλλιγᾶ, μολονότι συμπαθῆς ὡς ἐμφάνισις, δὲν κατώρθωσε νὰ δόσῃ τὸ μέτρον τοῦ ἐνδιαφέροντος τῶν Ὁκεανίδων γιὰ τὸν Προμηθεῖα. Θέλω νὰ πιστεύω, ὅτι τοῦτο ὀφείλεται στὴ δειλία πρὸς ἣν ἦταν καταφανῆς στὴ φωνή της.

* *

Ἐδῶ εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ θυμηθῶ καὶ ν' ἀναφέρω τὴν ἀπαράμιλλη, τὴ θρικτυβευτική, τὴν ἀλησμόνητην ἐπιτυχίαν τῆς δεσποινίδος Κούλας Πράτσικα ὡς κορυφαίας κατὰ τὸ 1927.

Γενικῆ τότε ἦταν ἡ κρίσις ἰδικῶν μας καὶ ξένων γιὰ τὶς ἀγαλματώδεις στάσεις καὶ τὴν αἰσθητικωτάτην ὑπόκρισιν τῆς δ. Κούλας Πράτσικα.

Ὁ ὑποδυθεὶς τὸν Ὁκεανὸν ἐρασιτέχνης κ. Γ. Μαυρογένης, στοιχεῖο κατὰ τὴν γνώμη μου ἐπιδεκτικὸν διαπλάσεως, ὑπέκυψε καὶ αὐτὸς στὴ γενικὴ μοῖρα. Περὶ εἰπεῖς νὰ ὑπογραμμίσῃ πλεῖστα οὐς ὡδὴ σημεῖα, ἀρκεσθεὶς καὶ αὐτὸς στὴν ἀπο

Ἄλλ' ὅλ' αὐτά, καθὼς καὶ τὰ σχετικὰ μὲ τὴν ὑπόκρισιν τῶν λοιπῶν προσώπων, εἶνε ζητήματα διδακτικῆς συστηματικῆς, μεθοδικῆς, καὶ ὁ ὑπεύθυνος σκηνοθέτης σὲς τωρινῆς Δελφικῆς ἐορτῆς θεωρήθηκε εἶδος πολυτελείας.

Λησμόνησαν φαίνεται ἐκεῖνοι πρὸς πῆραν αὐτὴν τὴν ἀπόφασιν, ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ ἐννοηθῇ ὀρχήστρα χωρὶς μπαγκέττα.

Καὶ γιὰ νὰ κατελήξω βροντοφωνῶ, ὅτι μὴ γιὰ πάντα πρέπει νὰ ἐγκαταλειφθῇ ἢ ἀπόπειρα τῆς ἀναδ' ὡσεὶ τῆς ἀρχαίας τραγωδίας μ' ἐρασιτέχνας, ἐρασιτεχνισμοὺς καὶ μὲ ἀναρμοδίους ἀνευθύνους ὑπευθύνους.

Αὐτὸ πρέπει, ἐπιβάλλεται νὰ ἐννοηθῇ καλὰ, γιὰτὶ ἐπὶ τέλους δὲν πιστεύω νὰ εἶνε ἀνεξάντλητο τὸ ἀποθεματικὸν τῆς θαυματουργοῦ ἐπεμδάσεως τοῦ ὑποβλητικοῦ περιβάλλοντος καὶ τῆς ἀνοχῆς ἰδικῶν μας καὶ ξένων

Π. ΚΑΛΟΓΕΡΙΚΟΣ

(Ἡ συνέχεια εἰς τὸ προσεχές)

ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ-ΙΚΕΤΙΔΕΣ

ΚΡΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου)

Ἰκέτιδες

Ὁ σκηنيκὸς διάκοσμος, πού καθὼς εἶπα προηγουμένως, ἐπεκράτησεν εἰς θάρος τοῦ διακόσμου τοῦ Προμηθέα, παρουσίασε μιὰ κομψή μικρὴ θεράντα ὕψους δύο περίπου μέτρων, πού συγκοινωνοῦσε μὲ τὴν ὀρχήστρα μὲ τέσσαρες σκάλες.

Ὅταν λάβῃ κανεὶς δὲ ὑπ' ὄψει του τὸ κείμενο, ἀπὸ τὸ ὅποιο μαρτυρεῖται ὅτι πρόκειται γιὰ ὕψωμα γῆς, ὅπου ὑπάρχουν ἐκτὸς ἀπὸ τὰ μεγάλα ξόανα Διὸς καὶ Ἀπόλλωνος, ὁ κοινὸς θωμὸς τῶν ἀγωνίων θεῶν καὶ τὰ σύμβολα Ποσειδῶνος καὶ Ἑρμοῦ, ἕνα ὕψωμα γῆς μὲ ἀρχέγονη καθ' ὅλα ὑπότασι· εὐρίσκει ὅτι ἡ κομψὴ θεράντα, πού θύμιζε ἕνα κομμάτι ἀπὸ ἀναφυκτῆριο, δὲν εἶνε μόνον παρανόησις τοῦ ἀναλόγου περιβάλλοντος, ἀλλὰ καὶ κάτι ἄλλως διόλου ἀσύμφωνο πρὸς τὴν πρωτόγονη μορφή τῆς τραγωδίας «Ἰκέτιδες» ὅπου πρωταγωνιστεῖ ὁ Χορὸς, καὶ ἐπὶ πλέον κάτι πού ἐμπόδισε τὴν τοποθέτησι θωμοῦ, συμβόλων καὶ ξοάνων ἐπάνω στὸ ὕψωμα, ἐπέβλεπε τὴν τοποθέτησιν αὐτῶν στὴν ὀρχήστρα.

Τὸ φυσικόν, τὸ ἀπέριττο, τὸ ἀρχεγόνου μορφῆς ὕψωμα, καμωμένον μὲ μιὰ ὁμαλὴ κλίσι πρὸς τὴν ὀρχήστρα, θά ἔδινε στὸ Χορὸ τὴν εὐκαιρίαν, κατὰ τοὺς διαφόρους ἐλιγμούς του, νὰ παρουσιάσῃ ὠραία συμπλέγματα, ὅταν προσφεύγῃ τρομαγμένους καὶ ἐπικαλεῖται τὴν προστασίαν τῶν θεῶν.

Εἶνε γνωστὸν, ὅτι ὅλ' αὐτὰ— ἄς ἀκουσθῇ ἄλλη μιὰ φορά— ἀνάγονται στὴν ἀρμοδιότητα τοῦ Σκηνοθέτη, ὁ ὅποτος πρὶν

μὲ λίγα λόγια μόνον ὅσοι εὐτύχησαν νὰ ἴδωσιν τὸ Χορὸ τῶν Δαναίδων, καὶ ὡς ἐμφάνισι καὶ ὡς ἐκτέλεσι, μποροῦν νὰ μαρτυρήσουσιν γιὰ τὸ κατόρθωμά τῆς κ. Εὐχὸς Σικελιανοῦ.

* *

Ἀτυχῶς οἱ ὑποδυθέντες τὰ διάφορα πρόσωπα— ἐξαιρουμένου ἑνὸς — ὄχι μόνον δὲν μπόρεσαν νὰ ὑψωθοῦν σ' ἐπίπεδο ἀνάλογο πρὸς τὸ Χορὸ, πρᾶγμα θέβια δύσκολο, ἀλλ' ὄχι ἀκατόρθωτο, ἀλλὰ καὶ ὑστέρησαν μέχρι τοῦ σημείου, ὥστε εἰ θεαταὶ νὰ ἐπιθυμοῦν ἄμεση τοῦ Χοροῦ ἐπέμβασι γιὰ νὰ σωθοῦν ἀπὸ τὰ παρανοημένα ξεφωνητά, πού θεωρήθησαν, ἀντιστάσεως μὴ εὐστῆς, ὡς ἐρμηνεῖα ἀίσχυλων προσώπων.

Καμμιά προσπάθεια γιὰ τὴν αἰσθητικὴ ἀπόδοσι, μολονότι εἰ ὑποκριταὶ εἶχαν πολύτιμο βοήθημα τὴν ἀσύγκριτη μετάφρασι τοῦ κ. Ἰω. Γ. ὑπάρῃ.

Δουλικὴ ὑποταγὴ στὴν παρνοημένη ἀπαγγελία, καὶ γενικὴ ἰσοπέδωσις κάθε ἐννοίας καὶ αἰσθήματος.

Ὁ ὑποκριτὴς τὸ Δαναὸν ἐρασιτέχνης κ. Γ. Μαυρογένης, πού καθὼς εἶπα εἶνε στοιχεῖο ἐπιδεκτικὸ διδασκαλίας, ἀσθελεῖς, ἐλλείπει σκηνοθέτου, στὰς ἰδίας δυνάμεις περιορίσθηκε κατ' ἀνάγκην στὴν ἀπλὴ τοῦ ρόλου μονότονη ὑποστήθισι.

Ὁ κ. Δεστούνης ὡς Βασιλέας, παραδόξως ἐθεώρησε σύμφωνον πρὸς τὸ ἀξίωμα του νὰ διατηρήσῃ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος ἕνα διαρκὴ στόμφο, ἐκ διαμέτρου ἀντίθετον πρὸς τὴν ἀληθινὴν τοῦ ρόλου ἐμφύχωσι.

ἀπὸ κάθε τι ἄλλο, ἔχει τὴν ὑποχρέωσι
νὰ σεβασθῆ τὸ κείμενο

Γενικὴ ἢ ἐντύπωσις ὅτι ὁ Χορὸς τῶν
Δαναΐδων ἐσημείωσε μοναδικὴ ἐπιτυχία
μὲ τοὺς πολυποικίλους ἐλιγμοὺς καὶ τὰ
ῥαῖα συμπλέγματά του.

Καὶ αὐτὸ ὀφείλεται στὴν ἐμνευσμένη
δημιουργία καὶ ἀκαταπόνητη διδασκαλία
τῆς κ. Εὐας Σικελιανοῦ.

Εἶνε πεπολιθῆσις μου δεῖ ἡ κ. Εὐα Σι-
κελιανοῦ ἀπετέλεσε πραγματικὸ Ἡρά-
κλειο ἄθλο, καὶ δικαιοτάτα κατεχειρο-
τήθη ἀπὸ τὸ διεθνὲς ἀκροατήριον.

Ἡ ῥαῖα δημιουργία τῆς κατώρθωσε
νὰ συγκρατήσῃ ἀδιάπτωτο τὸ ἐνδιαφέρον
ἐκεῖ ὅπου, λόγῳ τῆς ἀπόλυτης κυριαρ-
χίας τοῦ Χοροῦ, ἄμεσος ἦταν ὁ κίνδυνος
νὰ καταπονηθοῦν οἱ θεαταὶ μὲ τὸ ν' ἀντι-
κρῶσιν σχεδὸν διαρκῶς πρωταγωνιστοῦ-
σαν τὴν πεντηκοντάδα τῶν θυγατέρων τοῦ
Δαναοῦ, ποῦ ἄλλατε ἐπικαλεῖται τὴν προ-
στασία τῶν θεῶν, ἄλλοτε ἀφηγεῖται τὴν κα-
ταδίωξιν τῶν υἱῶν τοῦ Αἰγύπτου καὶ ἄλ-
λοτε ἱκετεύει τὸ Βασιλεῖα νὰ τὶς δεχθῆ
σὴν χώραν του.

Ἡ κατὰ τὴ γνώμη μου ἀτυχὴς θέσις
ποῦ πήρε μέσα στὴν ὀρχήστρα — ἐνῶ
ἔπρεπε νὰ εὑρίσκηται πάνω στὸ ὕψωμα,
τὸ φωνητικὸ σφυροκόπημα τῆς ἀρχῆς
τῶν φράσεων, ἢ διαστικὴ ἐκτέλεσις καὶ
κατάπνιξις τῶν τελικῶν λέξεων, ἢ ἐπίμο-
νη καὶ ἄσχετη πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ κει-
μένου ἔμφασις, εἶχαν ὡς ἀποτέλεσμα ὀλι-
κὴ ἐκλειψὶ ἐνδιαφέροντος, καὶ ἀληθινὴ
ἀγωνιώδη προσπάθεια τῶν θεατῶν, ποῦ
δὲν εἶχαν προμηθευθῆ βιβλία, διὰ νὰ κα-
τορθώσων ν' ἀκούσων τὰ λόγια.

Παρήγορη ἐξάφρσις, ἀληθινὴ ἀνακούφισις
ἀπετέλεσαν ἡ ἐμφάνισις τοῦ ὑποδουθέντος
τὸν Αἰγύπτιον Κήρυκα ἡθοποιοῦ κ. Αὐ-
λωνίτη. Ὑπὸ ἔποψιν περαστήματος, γορ-
γότητος ἐκτελεστικῆς φωνητικῆς ἀποδό-
σεως ἐκρίθη — καὶ δικαίως — ὡς ἡ μό-
ὑποκριτικὴ ἐπιτυχία.

— Νὰ ἐπὶ τέλους ἕνας ποῦ δὲν ἀπαγ-
γέλλει ἀνυπόφορα καὶ ξέρει τί λέει! εἶ-
πε κάποιος καθισμένος δίπλα μου.

Καὶ εἶχε δίκαιον.

(Στὸ ἐπόμενον τὸ τέλος)

Π. ΚΑΛΟΓΕΡΙΚΟΣ

ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ-ΙΚΕΤΙΔΕΣ

ΚΡΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου)

Ὁ κ. Αὐλωνίτης ἔδειξε πῶς ἦταν ὁ μόνος ὑπολογίσιμος ὑποκριτικὸς παράγων στὶς παραστάσεις τῶν δύο τραγωδιῶν. Μ' αὐτὴ τὴν εὐκαιρία δὲν κρίνω ἄσκοπο νὰ πῶ ὅτι ὁ κ. Αὐλωνίτης, λόγῳ παραστήματος, φωνῆς μεστῆς καὶ ὑποκριτικῆς εὐσυνειδησίας, ἦταν ὁ ἐνδεδεγμένος γιὰ νὰ ὑποδυθῇ τὸν Προμηθέα. Μὲ συστηματικὴ καθοδήγησι θὰ κατώρθωνε νὰ παρουσιάσῃ τὸν ἐπικρατῆ Τιτᾶνα κατὰ τρόπον ποῦ θὰ ἱκανοποιούσε καὶ τὶς δυσκολώτερες ἀπαιτήσεις.

Ἡ κατόπιν τοῦ Κήρυκος ἐμφάνισις τῶν Αἰγυπτίων θεῶν, ποῦ θεωρήθηκε ὡς εὐρημα, δὲν μ' ἐνθουσίασε καὶ λόγῳ τῆς κακῆς ἐκτελέσεως — ἀναστήματα μικρὰ δυσανάλογα πρὸς τὸ μέγεθος τῶν προσώπων — καὶ γιὰ κατηγορηματικὰ ἀναφέρεται στὸ κείμενον ὅτι ὁ Κήρυκος ἀκολουθεῖται ἀπὸ αἰγυπτιακὸ στρατὸ, ποῦ δὲν παραμένει ἀπαθὴς θεατῆς — ὅπως οἱ Αἰγύπτιοι θεοί — ἀλλὰ κινεῖται σύμφωνα μὲ τὶς ἀπειλὰς καὶ προστάξεις τοῦ Κήρυκος στὸ διάλογό του μὲ τὶς Δαναΐδες καὶ δυναμώνει σημαντικὰ τὸ ἐνδιαφέρον.

Αὐτὸ τὸ εὐρημα θὰ εἶχε ἴσως τῆξέσι του, ἀλλὰ ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ ἐκτελεσθῇ ἀψογα καὶ νὰ μὴ θεωρηθῇ περιττὴ ἢ ἐμφάνισις στρατοῦ αἰγυπτιακοῦ.

— Συμπέρασμα

Εἶνε γεγονός, ὅτι ἡ Δελφικὴ εὐρτία ἐκκινεῖ τὸ παγκόσμιον ἐνδιαφέρον. Θέλω νὰ πιστεύω ὅτι ὁ κ. καὶ ἡ κ. Σικελιανοῦ, ἔπειτα ἀπὸ τὶς τόσες θυσίας των,

θὰ εἶναι δικαίως ὑπερήφανοι γιὰ ἓνα τέτοιο λαμπρὸ ἀποτέλεσμα.

Ἡ πρῶτες Δελφικὴς εὐρτίες τοῦ 1927, παρ' ὅλους τοὺς προκαταβολικοὺς δισταγμοὺς δικῶν μας καὶ ξένων, ἐχρησίμευσαν ὡς ἐνθαρρυντικὴ ἀπαρχή, καὶ ἐγέναν ἀφορμὴ τῆς ἐφετεινῆς συρροῆς.

Καιρὸς ν' ἀντικρύσωμε μὲ ψυχραιμίαν καὶ χωρὶς ἀδικαιολογήτους ἐνθουσιασμοὺς τὰ γεγονότα, νὰ λάβωμε ὑπ' ὄψει μας τὶς ἀτέλειαι, τὶς σημαντικώτατες ἀτέλειαι ποῦ παρατηρήθησαν, καὶ πρὸ παντὸς νὰ καταλάβωμε ὅτι μ' ἐρασιτεχνικὰς προσπάθειαι καὶ χωρὶς συστηματικὴν ὑπεύθυνον διδασκαλίαν τῶν ὑποκριτῶν, ἢ ἀναβίωσις τῆς ἀρχαίας τραγωδίας θὰ παρχεινῆ καπνοῦ σκιά, ἄσκοπη ματαιοπονία.

Ἡ ὑπόθεσις τῶν Δελφικῶν εὐρτιῶν, γιὰ τὴν ἀρτία, τὴν ἀψογίαν ὑπὸ πᾶσαν ἐπισφιν ἐμφάνισίν των, πρέπει νὰ κινήσῃ τὸ ἀμεσο ἐνδιαφέρον τῆς Κυβερνήσεως, τὸ ὅποιον νὰ ἐκδηλωθῇ ὄχι μονάχα μὲ ἀπλή χρηματικὴν ἐπιχορήγησιν, ἀλλὰ καὶ μ' ἐνεργὸν ἐπέμβασι καὶ ἔλεγχον ὡς πρὸς τὰ καθέκαστα τῆς ὀργανώσεως.

Διαφορετικὰ προβάλλει ἐπιτακτικὸν τὸ καθήκον νὰ διακηρυχθῇ ὅτι πρόκειται περὶ εὐρτιῶν χαρακτήρος ἰδιωτικοῦ κατ' ἀδικαιολόγητον ἀνοχὴν τῶν ὑπευθύνων, καὶ ὅτι σ' αὐτὴ τὴν ἰδιωτικὴν προσπάθειαν πρυτανεύει τὸ ἐρασιτεχνικὸν πνεῦμα, καὶ δὲν ἀντιπροσωπεύεται, ὅπως ἐπιβάλλεται, ὁ μόνος ὑπολογίσιμος παράγων, τὸ ἐπαγγελματικὸν θεῆτρόν μας μὲ τοὺς καλυτέρους ἠθοποιούς του.

ΠΑΝΟΣ ΚΑΛΟΓΕΡΙΚΟΣ